

JÄMTLANDS LÄNS MUSEUM

831 00 ÖSTERSUND

TEL. 063-12 71 25

ALSENDRÄKTEN

Historisk kommentar

Det bör först påpekas att det i Jämtland ej funnits strängt avgränsade sockendräkter. Förhållandet har i stället sannolikt varit detta att större områden har haft ett mer eller mindre likartat dräktskick. Dräkterna har heller inte varit konstanta utan de har växlat med modeströmningarna. Sålunda har snitt, färger, mönster, kvaliteter etc växlat,

Hösten 1933 startade föreningen Heimbygda en folkdräktsinventering. Man ville söka nå klarhet om dräkterna i gånna tider. Sockenombud utsågs och deras uppgift var att insamla bevarade dräktdelar och göra uppteckningar. En frågelista rörande dräktskicket i Jämtland och Härjedalen utarbetades för detta ändamål. Arkivforskningar gjordes parallellt. Med stöd från dessa undersökningar utarbetades sedan modeller till sockendräkterna. De utarbetade modellerna skulle vara typiska för respektive socknar.

Någon förlaga till kjolen har inte påträffats. Enligt Lennart Björkqvist är de enfärgade kjolarna äldst. De var av mestadels av köptyg. Vanligaste materialen till de svarta kjolarna var kamlott, flanell, rask, satin och sars. Bland de enfärgade kjolarna har de svarta kjolor varit vanligast förekommande.

På läns museet finns några röda, enfärgade livstycken i damast men dock ingen direkt från Alsens sn. Nordiska museet har ett mönstrat rött schagglivstykke från Alsen. Snittet är det samma som det till 30-tals dräkten. Något av dessa livstycken kan eventuellt ha utgjort förlaga.

Förklädet saknar förlaga. I äldre tid var det för det för det mesta av ylle eller linne. Det var antingen sytt av hemvävt tyg eller av köptyg. Ganska tidigt kom även bomullsförklädena. Dessa var i regel av tryckt kattun. Före 1800 är sidenförklädena ganska sällsynta men blir därefter allt vanligare. Förklädesbandet varierade beroende på materialet i förklädet. Enklare förkläden hade som regel hemvävda, möntrade band.

Överdelen kunde variera i utförande. Någon förlaga till den överdel som används till dräkten har dock inte påträffats. På bröstpartiet kunde broderier förekomma. Det mönster, som broderas till 30-tals överdelen finns inte på någon av de genomgångna överdelarna. Detta broderi är enligt uppgift en nykomposition. Möjligen har det förekommit på någon annan textil.

Tröjor har varit vanliga ytterplagg. De var ofta av vadmal, kläde eller ylle. Andra material har även förekommit. Ofta använda färger var svart, brunt eller blått. Någon direkt förlaga från Alsens sn. finns dock ej på läns museet.

Som halskläde har sidenschalarna varit de mest använda. Färger och mönster har varierat. Till högtidsdräkten kunde flera schalar användas. Sidenschalarna inköptes på handelsfärderna, bl.a i Stockholm. Ett stycke

Till bindmössan har siden eller sammet varit de mest använda materialen. En gift kvinna skulle bära svart bindmössa medan en ogift kvinna fick ha kulört sådan. Läns museet har ett flertal svarta bindmössor från Alsens sn. Däremot finns ej någon kulört bindmössa från denna socker i museisamlingarna. Vad beträffar mössbandet var det här samma skillnad mellan gift och ogift kvinna. Mössbandet till gift kvinna var som regel av svart sammet eller siden. För en ogift kvinna var det färgat och -trat. Det finns allmänt ett fåtal mössband bevarade till våra dagar. Till bindmössan hörde också stycket. Det lades löst på håret och hölls fast av bindmössan. Stycket kunde vara tillverkat av tyll eller tunn linne och försedd med kantspets och broderier. Enligt uppgift har följande funnits.

Förlaga till kjolväskan har ej påträffats. Enligt uppgift har emellertid en förlaga funnits. Som regel hade kjolväskorna framsidan av något mörkt tyg, ofta ylletyg, som var försedd med broderier. Baksidan var av skinn. Broderierna var oftast utförda i schattérsöm och applikat.

Några bevarade handskar eller vantar från Alsens sn. finns ej på läns museet. Däremot finns en del bevarat material från andra socknar. Handskarna var av skinn och kunde vara försedda med silkebroderier. Vantarna var sydda eller stickade. De sydda vantarna var som regel tunnvantar medan de stickade var fingervantar. De sydda vantarna tillverkadades ofta av kläde eller vadmal. Andra material har även förekommit. Den röda färgen tycks ha varit vanligast. De stickade vantarna var av ylle eller bomull. Vanligaste färgen är här vitt.

Strumporna stickades av hemspunnet garn. Bland färgerna har rött, blått och vitt dominerat. Förlaga från Alsens sn. saknas i läns museets samlingar. Det finns för övrigt ett fåtal strumpor bevarade.

Skorna var till typen lågskor. Till helgdags satte man på spännen. Dessa var antingen av silver, mässing eller stål. I läns museets samlingar finns några skor. Däremot finns ett flertal spännen.

Till dräkten hörde också smycken. Särk- och halsduksspännena har varit vis varit hjärtformiga med hängande rombiska löv. Hängsmycket kunde bestå av en silverkedja med vidhängande rombformade löv. Om halsen kunde också bäras en låskedja, som för det mesta var av silver. Ringarna var av silver, förgyllda och någon gång helt av guld. Vanligtvis är de bredare på översidan och försedda med ett flertal mindre ringar eller löv. De var fästegåvor. Förlagor finns på läns museet.

Historiska kommentaren bygger på bevarade dräkt delar i läns museets samlingar, hembygdsgårdar eller i privat ägo. ~~Andra källor har varit frägelistsvaron.~~ Intervjuer samt litteratur och då främst Lennart Björkquists: "Jämtlands folkliga kvinnodräkter" *har även kommit till användning.*

Om man vill nå ytterligare kunskap om dräkterna kan man gå till litteraturen. I första hand bör då nämnas ovan angivna bok av Lennart Björkquist. I "Jämten" årg. 1928, 1934 och 1935 finns korta uppsatser rörande dräkterna. Reseskildringarna av Arndt, Burman, Hülphers, von Schuberts och Tirén tar även upp dräktskicket. Bland viktigare arkivaliskt material bör bouppteckningarna nämnas. I läns museets samlingar finns ett stort dräktmaterial där man även kan få fram varianter på dräkten. Dessutom finns i regel på hembygdsgårdarna dräktsamlingar. Nordiska museet har likaså dräktmaterial från Jämtland. Hjälpskan också erhållas av Ungdomsringen, som arbetar mycket med dräktforskning.

Utarbetat av Jämtlands läns museum i samarbete med J/H distriktet av Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur. (1971)